

Arthur király lovagjai

2. rész

Szaunder Erik
fordításában és tömörítésében

4. nap, 1. epizód

Tevékenység

Dorothy az asztalra kiterített eredeti (a második napon készített) tervrajz mellett állva várja a tanulókat. A másik asztalon is egy „tervrajz” fekszik; ez utóbbin egy patak, erdő, egy hatalmas tölgyfa, egy – a patakot keresztező – út és néhány megművelt földdarab képe látható; a rajz mellett a BBC levele, melyben arról érdeklődnek, hogy ezen a területen milyen építményeket, kaptárakat emeljenek Arthur király korának jelzésére. A tanulók a kért információt a tervre rajzolják rá, illetve szükség szerint kiegészítik azt külön írásos magyarázatokkal.

Belső összefüggések

Nyelvi készségek: beszélgetés; írás; figyelem; olvasás; tervrajz készítése.

Keret (a tanulóké és a tanáré): tanár-tanuló viszony, melyben megbeszéljük a drámán belül szükséges időbeli ugrást.

Eszközök és előkészületek: a „tervrajz” elkészítése, melyről eddig a tanulók csak az utalásokból értesültek: jórészt hiányos rajz egy hatalmas papírlapon, melyet a tanulók kiegészíthetnek. (A terület óriási volta éles ellentétet kell képezzen az építmények kicsinységével, hiszen ez is a „régii időkben veszélyes hely” képét vetíti előre! A tölgy ugyanakkor egy olyan ponton fog állni, ahol az utazók megpihenhetnek, és amely valamiért kiemelt fontosságú; ahova akár még egy könyvet is el lehet rejteni!) Szükség van ollókra, tollakra, színes papírlapokra, és a hatalmas tölgy sziluettjére. A BBC rövid levele, melyben reményüket fejezik ki, hogy a mellékelt tervrajz a méhészek segítségére lesz, ugyanakkor érdeklődnek az építményekre vonatkozó további részletek iránt. Eszközöket ábrázoló, a tervrajzra tűzhető képek (a méhészeti szakkönyvből és a szászokról szóló könyvekből fénymásolva és egyenként kivágva), például bronzfejszék, ágseprűk, fa és fém szerszámnyelvek, tapasztott vagy gyékényből szőtt kaptárak.

Stratégiák: a BBC által kijelölt terep vizsgálata; újabb képek elkészítése és az előző napi rajzok új szempontból történő átvizsgálása; rengeteg beszélgetés arról, mely képeket használják, és hova illesszék be azokat a tervrajzon; a közös megegyezés lehetőségének folyamatos keresése.

Közvetlen cél: a „BBC tervrajza” alapján olyan helyszín felállítása, mely kapcsolatot teremthet a középkori méhészek és a Gwalchmai-történet között: egy biztonságot nyújtó hely megteremtése a barátságtalan vidéken. Dorothy folyamatosan hangsúlyozza, hogy amit végül a tervrajzra tűznek, azt a BBC végleges döntésként fogja értelmezni. A terv kiegészítésén kívül a BBC-nek még írásos anyagokat is kell küldeni; ezekben azt kell vázolni, hogy a helyszín milyen hangulatot árásson, illetve hol álljon és milyen legyen a kiszáradt tölgyfa.

A belső összefüggéseket szolgáló célok: a korai középkor ikonikus ábrázolása a Gwalchmai-történet és a tanulók ötletei alapján; a terv háromdimenziós „érzetének” kialakítása a beszélgetésen keresztül (Például: „Itt fogunk átsétálni a kaptárakhoz”). Ez az epizód nem csak annyiból áll, hogy a tanulók kisebb papírdarabokat tűznek a nagy lapra. Az osztálynak fel kell ismernie, hogy a folyamat során valami fontos dolog jön létre: egy meghatározott tér és idő, amelyben a későbbiekben mozogni lehet. Az ikonikus forma nem csupán a közös gondolkodás leghatékonyabb eszköze, hanem az egyéni ötletek azonnali visszajelzését is segíti: a helyzet adottságaiból következően minden ötletet le *kell* jegyezni vagy rajzolni. Ez lehetőséget nyújt a tanárnak arra is, hogy a csoport együttműködési készségére (az ötletek egyeztetésére, a tér megosztására, a térkép kezelésére) fordítsa figyelmét. Figyelnie kell emellett a tanulók gondolkodásának fejlesztésére, az ötletek pontosítására, a nyelvhasználat változására, a szakszavak alkalmazására is.

Mindezek az elemek nagyon fontosak, ám Dorothy még ennél többet és mást is tanít. Az ő szemében a történelem *most* zajlik; az „akkor” és a „most” együtt jelentkezik. A mélyebb belső összefüggések felismerése érdekében Dorothy elengedhetetlennek tartja, hogy a tanulók tökéletesen tisztában legyenek azazal, mit is cselekszenek; a „történelem jelenidejű felidézése” zajlik azok alapján, „ami az akkori embereket körülvette.” Ez tehát az a pont, ahol az itt közölt dráma központi metaforája (modern amerikai méhé-

szek a régmúlt idők méhészeinek megidésén fáradoznak) jóval mélyebbre hatol, mint hogyha a tanulók a drámában egyszerűen középkori lovagokat és hölgyeket játszanának. A tanulók persze pontosan tudják, hogy a következőkben középkori jelenetekben fognak részt venni, ezt azonban *ma élő méhészekként, a múlt megidézése érdekében teszik, és nem csupán megélik, de irányítják is az eseményeket.*

4. nap, 2. epizód

Tevékenység

Állóképeket hoznak létre (tabló a méhészethez kapcsolódó tevékenységekről, mintha a szakemberek levelét olvasva a BBC munkatársainak fejében jelennének meg), miközben a BBC képviselője ellenőrzi az információkat, és újabb kérdéseket vet fel. Ezután a BBC képviselője alkot állóképet, a szakemberek pedig megválaszolják a kérdéseket. Ezt követően a BBC képviselője felveti a kérdést: vajon hogyan maradt fenn és került újra napvilágra a Gwalchmai-történet.

Belső összefüggések

Nyelvi készségek: beszélgetés; írás; figyelem; jelek olvasása; tabló (állókép) készítése.

Keret (a tanulóké): méhészek

Keret (a tanáré): a BBC képviselője (mellette kisebb papírlapok vannak a kérdések feljegyzéséhez); tanár/szervező

Eszközök és előkészületek: a kiegészített BBC-tervrajz, amely „most érkezett postán a BBC képviselőjének kezébe.” (Dorothy egy eddig nem használt asztalra teríti ki a tervrajzot.)

Stratégiák: a BBC képviselője megvizsgálja a tervet és kérdések fogalmazódnak meg benne (többek között a pontatlanságokkal kapcsolatban). Valószínű, hogy a terv több pontatlanságot vagy anakronizmust is tartalmaz; ezeket mindenképpen *ki kell majd javítani*. Ha azonban a tanár egyszerűen felsorolná a hibákat, a tanulók számára arról szólna a helyzet, hogy „a tanár többet tud, mint mi.” A szakértői játék törvényei tehát arra kényszerítik Dorothyt, hogy megjegyzései ne mondjanak ellent a tanulók szakértői szerepének, ugyanakkor fel tudja hívni a figyelmet az újragondolandó elemekre. Ilyen megközelítést tesz lehetővé például a következő szöveg: „Nézzük csak ezt a tervet az angolok, a BBC képviselőjének szemével... Talán meglepő lesz számukra, hogy egyenes utcákat rajzoltunk... És hogy a házaknak több emelete is van... Mi persze tudjuk, miért ilyenre terveztük, de...” Ahhoz, hogy ezt az epizódot végig tudják játszani a tanulók, Dorothy megismerteti őket egy drámai konvencióval. Ez a konvenció arra az elgondolásra épül, hogy amikor levelet olvasunk, szemünk előtt szinte megjelenik az a személy, aki küldte. A BBC képviselőjének szeme előtt tehát a tervet nézve megjelennek az épp munkájukat végző méhész szakemberek, akiktől később meg kell néhány dolgot kérdeznie. Ezután pedig majd ő jelenik meg a kérdéseket megválaszoló méhészek gondolataiban.

Közvetlen cél: az elkészült terv újragondolása egy másik nézőpontból; az állókép mint konvenció alkalmazása annak érdekében, hogy „halljuk, amit a másik fél gondol.”

A belső összefüggéseket szolgáló célok: ebben a szakaszban a tanár értékeli az eddig elkészült munkát, azaz a tervrajzot. Dorothy azonban él az elidegenítés eszközével, tehát megjegyzései a szerep és az állókép által „megszűrve” jut el a tanulókhöz. Nincs tehát tanári ellenőrzés és értékelés! A folyamat káros feszültségektől mentesen, produktív módon halad előre. A munka ugyanakkor magas színvonalú kell legyen, hiszen ez a tervrajz adja a további lépések alapját. A méhész szakembereket ábrázoló állókép (a) egy eddig nem ismert, nem használt színházi típusú konvenció elvárásaival szembesíti a tanulókat, (b) keretet teremt ahhoz, hogy meghallgathassák a tanár véleményét eddigi munkájukról, (c) ismételten felidézi a méhészet képeit, melyről nem szabad megfeledkezniük a Gwalchmai-történettel kapcsolatban folyó munka során sem, illetve (d) biztosítja, hogy a tanulók ismét gyakorolják a helyzet feletti hatalmat: Dorothy arra kéri őket, mondják el, hogyan szeretnék őt a BBC képviselőjének állóképeként látni, miközben megválaszolják kérdéseit.

4. nap, 3. epizód

Tevékenység

A terv alapján megépült területen megkezdődik a munka begyakorlása. Az eszközöket a BBC képviselője által adott utasítások alapján ki kell próbálni. Például:

- Nyisson fel egy tapasztott falú kaptárt!
- Használjon rúdra kötözött ágakból készült létrát a méhcsalád befogásához!
- Gyűjtsön tüzet, hogy melegen tarthassa az edényben fővő mézbort!
- Készítsen nagy tárolóedényeket a mézbor számára!

- Készítsen egy ládát a szerszámok és merőkanalak tárolására!
- Tervezzen fejtámla kalapot!

Belső összefüggések

Problémamegoldó feladatok, melyek közelebb viszik a tanulókat Arthur király korához.

Nyelvi készségek: beszélgetés; figyelem; olvasás; tevékenységek demonstrálása.

Keret (a tanulóké és a tanáré): többnyire méhésztudós szakemberek; a tanár mint kolléga.

Eszközök és előkészületek: kis kártyákon utasítások a BBC-től; a térkép, az újabb kiegészítésekkel.

Stratégiák: a tanulókat (azaz inkább a méhésztudósokat) egyszerűnek látszó, a középkorhoz kapcsolódó feladatok elvégzésére szólítják fel az utasítások. A feladatok a Gwalchmai-történet legtöbb elemét felidéznek: „Csutakoljon le egy fáradt lovat!”, „Tisztítsa meg a ló finomveretű zabláját!”, „Készítsen szalmából ágyat egy megfáradt utazónak!”, „Készítsen egy jó forró levest vendégének!”, „Tegye óvatosan vízbe a mézborral teli edényt, hogy lehűljön!”, „Emelje ki a nagy tölgy ágai közül a lépet, és vigye a kaptárakhoz!” stb.

Közvetlen cél: a középkorra vonatkozó ismeretek gyakorlati alkalmazása; kapcsolatteremtés a középkori méhésztudósok és a megfáradt lovak képe között.

A belső összefüggéseket szolgáló célok: az ikonikus módtól most a dramatikus megjelenítés irányába haladunk, de *nem éljük át* a tevékenységet: mi csupán a középkort *modellező* mai méhésztudósok vagyunk! Ezek tehát a szerepen belüli szerep működtetésének első pillanatai.

4. nap, 4. epizód

Tevékenység

Elérkeztünk a nagy tölgyfa történetéhez: tűzvész, áradás, akasztások stb. A tanulók végiggondolják, hogyan jutott el Gwalchmai története a lejegyzésig. Újra meghallgatják a magnófelvételt, és eldöntik, ki melyik részletet írja majd le. Párt választanak maguknak a munkához.

Belső összefüggések

Nyelvi készségek: beszélgetés; írás; figyelem; olvasás.

Keret (a tanulóké): alapvetően szerepen kívül; néha a bárdok írnokai.

Keret (a tanáré): néha kolléga; esetenként Teilesan hárfahordozója.

Eszközök és előkészületek: a tölgy kivágott figurája és egy felhős háttér (lásd 1. ÁBRA); néhány szem makk egy zsákocskában – a fentiek mind az asztalra helyezve várják már reggel a tanulókat; különleges minőségű papír és tinták (például ezüst vagy arany az inkiállék elkészítéséhez), melyre a történetet leírhatják.

Stratégiák: az öreg tölgy képének felvezetése (ez áll majd a Gwalchmai-történet fókuszában) annak elbeszélésével, hogy ez a fa sok-sok fontos eseménynek volt tanúja. Közös gondolkodás arról, vajon „milyen régre tudhat visszaemlékezni;” beszélgetés arról, mire lehet egy hatalmas, álló tölgyfát használni: árnyékot ad, menedéket nyújt, fel lehet rá mászni, játszani lehet ágai között, el lehet rejtőzni rajta; beszélgetés arról, „vajon mit látott és hallott” a fa (az ötleteket, ha csak lehetséges, tegyük mindenki számára hallhatóvá); beszélgetés arról, „hogyan sérült meg a törzse” (ha például a tanulók azt mondják, hogy viharban, akkor Dorothy „vihar-kifejezéseket” kezd sorolni: az esőcseppek kopogása, villámok cikázása a törzs körül stb. A tanár csak a tanulók javaslataiból építkezhet!) Miután leírták, a tanulók (Teilesan segítőiként, esetleg az énekmondók stílusához hasonlóan) felolvassák a történet egyes részleteit.

Közvetlen cél: A történet újratemtése írott formába öntve, elbeszélve, az élőbeszédet hallgatva.

A belső összefüggéseket szolgáló célok: az évszázadok, csaták, születés és halál forgatagában rendületlenül álló tölgy képének megteremtése. Fontos, hogy a tanulók a Gwalchmai-történet és a modern idők közti kapcsolat szimbólumaként lássák a tölgyfát. A beszélgetés során a tanulók saját javaslataikat Dorothy által irodalmi igényű élőbeszédbe emelve hallják vissza. Együtt alkalmazzák az írott és szóbeli szöveget – Dorothy ezt nevezi „éneklő írásnak.”

5. nap

Tevékenység

Párokban dolgozva, kalligráfiahoz használt tollak segítségével leírják a legendát; néhányan haza is viszik munkájukat. Mindenki felolvass egy részletet.

Belső összefüggések

Az elbeszélt történet írott műalkotássá válik.

Nyelvi készségek: beszélgetés; írás; figyelem; olvasás; díszes iniciálé tervezése a szöveghez.

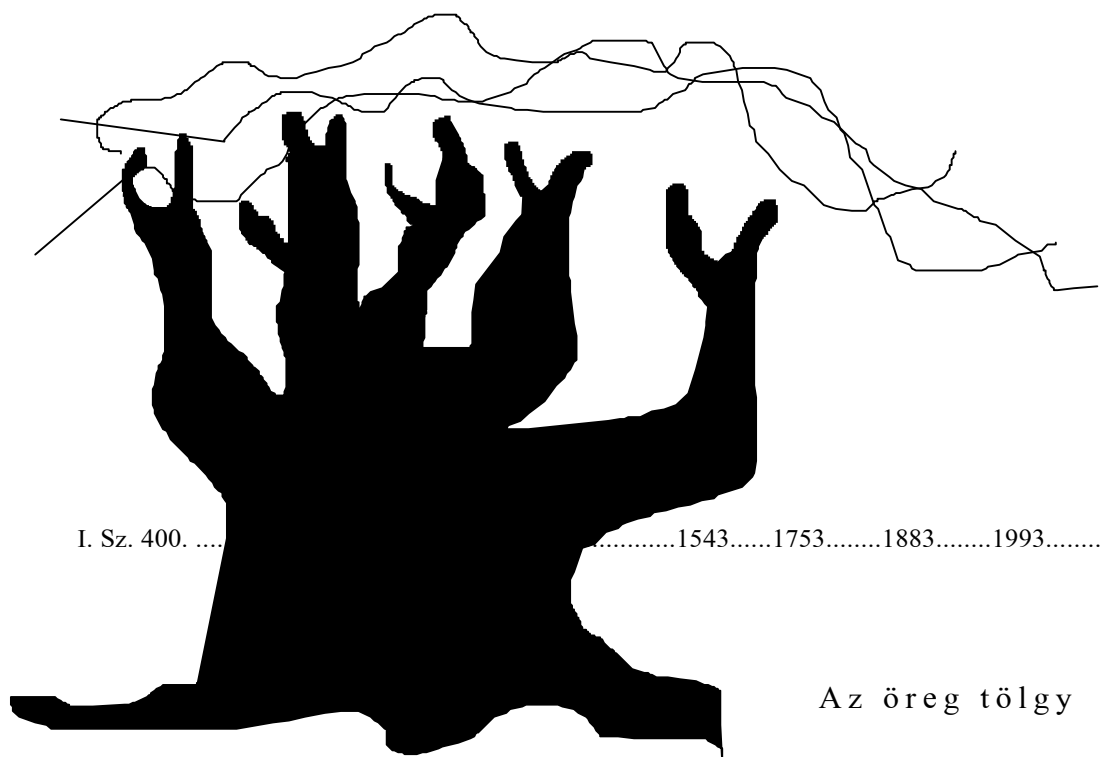
Keret (a tanulóké és a tanáré): szerepen kívül; a tanár is a csoport tagja.

Eszközök és előkészületek: különleges írószerszámok és papírlapok; egyszerűbb, de felhívó jellegű kézirat- és iniciálé-minták; a Gwalchmai-történetet tartalmazó magnószalag.

Stratégiák: a tanár szorgalmazza, hogy a történet egyes elemeit saját szavaikkal (párjukkal egyeztetve) írják le; a párok különböző részleteken dolgoznak, tehát a hét végére a teljes történet együtt lesz.

Közvetlen cél: a szóbeli hagyomány átformálása írott anyaggá. (A munka közben Dorothy azt keresi, hogy hová lehet beszúrni a tanulóknak a méhészkedésről és a szászok életmódjáról korábban készített rajzait.)

A belső összefüggéseket szolgáló célok: a pontos munkát szolgáló gyakorlat, mely nagy odafigyelést igényel (a magnóról hallható szövegre és az írásra); mielőtt az íráshoz kezdenének, meg kell tervezni a szöveg és a képek elrendezését a papíron. A tanár azt reméli ettől a gyakorlattól, hogy a tanulók felismerik: a szavak megválasztása hatással van magára az élmény minőségére is.

1. ÁBRA: *Az öreg tölgy*

A második hét

A következőkben a második hét történéseit vázoljuk. Minthogy e ponttól kezdődően az egyes feladatok dinamikusan „egymásba folynak,” a továbbiakban nem részletezzük a fentiek szerint az egyes epizódok minden elemét. A leíró jellegű szöveg helyett tehát az egyes bekezdésekben csak az epizódokra jellemző tevékenységformákat és azok belső összefüggéseit foglaljuk röviden össze.

6. nap, 1. epizód

Tevékenység

A Gwalchmai-történet oldalainak (32 lap) sorba rendezése.

Belső összefüggések

A *mi* kéziratunk összeállítása. Dorothy arra kéri a tanulókat, hogy terítsék a többiek elé az általuk írt szöveges és rajzos oldalakat (néhányan a hétvége folyamán, otthon is dolgoztak rajtuk). Ez az első alkalom, hogy egymás műveit megnézhetik, tehát a tanárnak gondot kell fordítania arra, hogy a tanulók tisztelettel beszéljenek társaik munkájáról. A különálló lapok összeszerkesztésének sorrendjéről beszélgetnek.

6. nap, 2. epizód

Tevékenység

A kézirat felfedezésének körülményeiről beszélgetnek, illetve végiggondolják, hogyan maradhatott épen oly sok évszázadon keresztül, a fába rejtve.

Belső összefüggések

A kézirat összeállítását követően megteremtik az „eltűnésről” szóló, rejtélyekkel teli történetet; megvizsgálják az előző héten kialakított térképet (röviden elbeszélgetnek arról, hol rejthető még el egy könyv), majd figyelmüket a tölgyfára irányítják. A tanár arra törekszik, hogy a gyerekek érezzék: ők most egy messzire vezető, rejtélyes történet megteremtői, illetve a nagy felfedezéseket lehetővé tevő irodalmi és történelmi hagyomány részesei.

6. nap, 3. epizód

Tevékenység

Felolvassák a Gwalchmai-történetet, illetve énekmondókként eléneklilik egyes részleteit. Ezután kiegészítik mindazokkal az információkkal – életmód, ételek, növénytermesztés stb. –, melyeket a méhészeti szakkönyvből megismertek. Ez utóbbiak nem irodalmi igényű szövegek, tehát vagy később kerültek a kézirat mellé, vagy csak a BBC-program céljait, a kézirat megtalálásának szimulációját szolgálják.

Belső összefüggések

A kézirat és a méhészeti szakkönyvből származó tárgyi információk egymás mellé helyezése a két dokumentum együttes vizsgálatát teszi lehetővé. A kézirat-szöveg éneklése és a szakkönyv vizsgálata e kétféle ismeretszerzési forma egymásba fonódását szolgálja. A kézirat előkészítésének lépései a méhészeti ismereteket szoros kapcsolatba hozzák a Gwalchmai-történettel. A két szöveg együttes szerepeltetése szimbolikus kapcsolatot teremt a középkor és a modern idők között.

6. nap, 4. epizód

Tevékenység

A csoport tagjai megegyeznek abban, hogy Dorothy másnapra „megöregíti” és becsomagolja valamibe a kéziratot, tehát másnap olyan lesz, „mintha” akkor fedeznék fel. A tanulók elmondják, szerintük milyen hatások érhetnék a kéziratot az évszázadok során (tűz, nedvesség, olajos magvak, éles kövek stb.); felkészülnek arra, hogy az általuk készített oldalak némelyike megrongálódhat vagy elveszhet. Rövid szertartás keretében elbúcsúznak a jelenlegi formájában utoljára látott kézirattól.

Belső összefüggések

Még csak most fejezték be a „kéziratot” vagy „könyvet,” de máris fel kell készülniük „elvesztésére.” Viszszatértenek csak akkor tudnak majd örülni, ha tisztában vannak a kézirat értékeivel és változásának lehetőségével (ezért kell beleegyezésüket kérni ahhoz, hogy Dorothy „megöregítse” a lapokat). A szöveg felolvasása vagy eléneklése része lehet a „búcsú-szertartásnak” is. A dráma feszültségét az adja, hogy bár tudják, mi fog történni, mégis a fikció törvényei szerint cselekszenek. A „hazugság” azáltal válik „valóságossá,” hogy követjük belső logikáját. Ennek a logikának nem kell feltétlenül cselekvésben is megjelennie. A drámai élményt a *jelenidejűség* adja, függetlenül attól, hogy végzünk-e tényleges cselekvést, vagy sem. A drámai „hazugság” *korlátokat* teremt (hiszen a fikción belül hinnünk kell a történetekben, nem nézhetjük kívülről azokat, és nem ismerhetjük a jövőt), ugyanakkor *fel is szabadít* minket, hiszen a belőle fakadó feszültség hajtja a munkát előre.

7. nap, 1. epizód

Tevékenység

Az óra előtt Dorothy „megöregítette” a dokumentumot, hozzátette az „archívumi jegyzeteket,” és az egészet tekerccsé formálva egy szép dobozba helyezte. Amikor a tanulók megérkeznek, megkérdezi tőlük, akarják-e látni a kéziratot új alakjában, mielőtt „eltűnik”. Átgondolják a döntés következményeit, végül úgy határoznak, hogy nem nézik meg. Dorothy maga mellé hívja a tanulókat, majd a szemük láttára egy vászonarabba csomagolja és spárgával átköti a dobozt.

Belső összefüggések

A tanulók munkájának „kijavítását” (azok a tanárok, akik hagyományosabb módon gondolkodnak a tanulók munkájáról, biztosan így fogalmaznának) végezhetjük nagyon egyszerűen, a papírlapok átrendezésével és „megöregítésével” is; ha azonban kreatív módon nyúlunk hozzá, akkor a felfedezésnek újabb dimenziókat is adhatunk. Ebben az esetben Dorothy további, eddig nem használt elemeket helyezett a feljegyzések közé, *mintha a könyvet korábban már egyszer megtalálták, és újra elvesztették volna*. Azáltal, hogy a tanulók által a szászok tárgyairól készített rajzait és a korábban már használt eredeti illusztrációkat beletette a könyvbe, Dorothy három új összetevővel gazdagította az anyagot:

1. Meglepetést okoz majd a tanulóknak a könyv „megtalálásakor.”
2. A tanulók munkájának kritizálása nélkül pontosította az információkat. (Munkájuk együtt szerepel a pontosabb, részletesebb információt hordozó illusztrációkkal.)
3. Jelezte, hogy az idők során többen is kapcsolatba kerültek a kézirattal. (Így például a Gwalchmai-történet margóján egy nyíl mutatott a mézborral telt kupára vonatkozó szövegrészre, mellette pedig egy valódi kupa képe, az egyik tanuló kupát ábrázoló rajza, valamint a következő szöveg állt: „az utazók valószínűleg mindig magukkal vitték saját kupájukat, de a fogadóknak és kolostoroknak több kupát is fenntartottak az érkezők számára. [D. H., levéltáros, Bristol, 1927]”)

Miután megöregítette a lapokat (egérrágta lapszélek, nedvesség, piszok), Dorothy mind a harminckét lapot kiterítette egy hosszú, szintén „megöregített” vászoncsíkra, majd – miután még elhelyezett egy-két „véletlenszerű” utalást – feltekerte, madzaggal átkötötte, és belerakta egy fadobozba, melyet aztán a terem egyik sarkában álló, selyemkendővel letakart székre tett.

7. nap, 2. epizód

Tevékenység

A tanulók a göcsörtös fa papírból kivágott, nagy sziluettje köré gyűlnek. Dorothy figyelmezteti őket: „Óriási felelősséget vállalunk azzal, hogy a régi történet fennmaradásában szerepet játszó embereket megjelenítjük. A kézirat túlélte a tűz és víz pusztítását, nekünk pedig meg kell ismertetnünk szövegét a ma élő emberekkel.” Négy lehetséges történetvázlat kínál, melyek közül a tanulóknak, az egyes változatok következményeit végiggondolva, egyet kell választaniuk. A tanulók a „bikaszarv”-történet mellett döntenek.

Belső összefüggések

Dorothy a dobozt most az „öreg tölgy” nagy sziluettje elé teszi, két oldalára pedig a két tervrajzot (a mai amerikai és a középkori angliait) helyezi. Emlékezteti a tanulókat a szerepre: „Tudjátok, tegnap, lefekvés előtt szinte magam előtt láttam a régi kéziratot, amint a fába rejtve várja a szabadulást; azt hiszem, nagyon nagy felelősséget vállaltunk, amikor jelentkeztünk a BBC felhívására, és azt mondtuk, hogy segítünk a mai embereknek megérteni Arthur király korát. Kicsit izgulok is.” Négy lehetőséget kínál a kézirat megtalálásának körülményeire; mindegyiket egy papírból kivágott figurával jelzi.

- Méhcsalád (sárgásbarna).
- Iskolás gyerek sapkája (fehér és zöld).
- Bikaszarv (szürke, fekete és fehér).
- Villámcsapás (ezüst villámforma).

Minden vélemény egyenlő súlyt kap; nekik kell döntenükhöz, nem a tanárnak. Végül a „bikaszarv”-változat mellett döntenek.

7. nap, 3. epizód

Tevékenység

A kézirat megtalálását szakaszokra bontják, és megegyeznek, hogy a drámának tíz kulcspontja lesz. A bikaszarv-szimbólumot az asztalokra helyezett „öreg tölgy” ágai közé teszik, a fa törzsét pedig „felhasítják” (olólóval).

Belső összefüggések

Ez az epizód jórészt táblai munkára, tervezésre épül: az egyes fázisok a tanulók javaslatai alapján alakulnak ki.

- „Egy átlagos hétköznap volt, éppen dolgoztunk.”
- „Észrevettük, hogy vad vihar közeleg, és bezártuk az ablakokat.”
- „Meghallottuk egy bika panaszos bőgését.”
- „Kimentünk a viharba, és a távolból megláttuk a bikát.”
- „Szaladni kezdtünk és észrevettük, hogy a szarva beszorult a fába.”
- „Láttuk, hogy a szarva eltörött, és fájdalmai vannak. Nagyon tanácstalanok voltunk. A szenvedés megsokszorozta a bika erejét.”
- „Visszaküldtük Johnt kötélért és nyugtatóinjekcióért. Várakoztunk.”
- „Végre megnyugodott a bika, mi pedig egy vastag ághoz kötöttük őt.”
- „Amikor szétfeszítettük a fa törzsét, megláttuk benne az elrejtett dobozt.”

Ezek a mondatok talán egy hosszú folyamat eljátszását sugallják, itt azonban csak *pillanatokról* van szó. Figyelmet érdemel, hogy minden mondat valamilyen tevékenységről, azaz *nem* érzelmekről vagy a cselekvés okáról szól. A következők szempontjából ez kulcsfontosságú. A tanárok többsége ezen a ponton hagyják, hogy az osztály eljátsza a történetet, „átélve” az egyes pillanatokot. Gyakorlottabb drámatanárok tudják, hogy a drámai helyzet eljátszása többnyire hamis lesz. A való életben a krízishelyzetek minden esetben az emberek cselekedetei, cselekvésképtelensége, illetve a közben létrejövő feszültség eredményeképpen jönnek létre. Amikor azonban a válságos helyzet véget ér, el tudjuk mesélni, mit tettünk, vagy mit éreztünk közben. Dorothy ebben az esetben olyan színházi formát alkalmaz, mely nem várja el a tanulóktól, hogy az érzelmeiket megjelenítsék.

7. nap, 4. epizód

Tevékenység

Dorothy olyan dramatikus formát alkalmaz, melyen keresztül a tanulók megjeleníthetik, amit elterveztek, és meg is örökíthetik élményeiket „a méhészekről szóló program nézői számára.”

Belső összefüggések

A tanulók csinálhatnak, illetve láthatnak valamit. Miközben tehát Dorothy belefog a történet drámai hangú elbeszélésébe („Egy átlagos hétköznap volt, éppen dolgoztunk...”), a tanulók, ha kedvük tartja, demonstrálhatják az egyes pillanatokot; épp csak annyira, hogy létrejöjjön a kép. (Valóban csak a *legszükségesebb* elemekről van szó!) Hallják, amint Dorothy a következőket mondja: „Észrevettük, hogy vad vihar közeleg... és bezártuk az ablakokat.” (Látható, hogy Dorothy ragaszkodik a tanulók által kitalált, a táblára is felírt szavakhoz: az a *szöveg*.) Ez már nyitottabb helyzet; aki akar, ablakokat csukhat, mások az eső elől menekülhetnek, de lehet csak az „ablakból nézni” is a vihart. Mivel a történet középpontjában a „bika fa törzsébe szorult szarva” áll, azaz valami *rajtuk kívül álló* dolog, a tanulóknak lehetőségük van arra, hogy „csak úgy nézelődjenek.” A nézelődéshez Dorothy egy konvenciót ajánlott nekik; a látcső használatát (azaz a látcső jelzését ujjainkkal). Meglepő, hogy ez a konvenció milyen hatékonyan segíti a jelentésteremtést: közeli és távoli dolgok megkülönböztetése, figyelem ráirányítása valamire stb. A koncentráció külső eszközzel való segítése aktivizálja a képzeletet; a résztvevők fejében a krízishelyzettel kapcsolatos *érzelmeket is felkeltő* képek jöhetnek létre.

Ezeket a képeket azonban nem „játsszák el”; Dorothy egy újabb konvencióval segíti őket: a történetet röviden el kell mesélniük egy írónak felkért felnőttnek. Mindegyik tanuló kiválaszt egy felnőttet (a megfigyelők közül), akinek elmeséli belső képeit és érzéseit. A felnőttnek az a feladata, hogy szóról szóra lejegyezze a hallottakat. Az érzelmek tehát a beszámolón (azaz nem az eljátszáson) keresztül jutnak kifejezésre. A folyamat során még egy további konvenció is jelen van: a bika panaszos bőgése Dorothy hangján, magnóról. Ez a hang nem valódi bikabőgés (nincs tehát szükség a hangarchívumok felkeresésére sem), hanem az állat fájdalmának kifejeződése a tanár hangján.

Az egyes „pillanatok” tehát a következő formát öltik:

Egy mondat a tábláról (Dorothy)	jelentőségteremtő előadásmód
------------------------------------	------------------------------

Cselekvés (tanulók)	az elhangzott mondat rövid, jelzésszerű megjelölése, a „távcső” használata
Szünet (Dorothy)	a mondat megismétlése halkabban
Diktálás az írnokoknak (tanulók)	az események elbeszélése

Végül az osztály kijelöli az egyik fiút arra, hogy felmásszon a fára és kiemelje a dobozt. Az osztály tagjai, szemükön a „látcsővel,” irányítják, hogy hová tegye a lábát. A fiú valójában csukott szemmel ül a földön, mozgásával a mászást utánozza (figyelembe véve az utasításokat), majd szól, amikor „fent van.”

Amikor felért, a többiek hátat fordítanak, és így nem láthatják, amikor kibogozza a madzagot. Folyamatosan elbeszéli, amit csinál és amit lát. Társai a madzag segítségével húzzák ki őt és a dobozt az üregből.

Nyilvánvaló, hogy ez az epizód nagyon gondosan formált szerkezetet követ. Az események belső logikája a viselkedésre, attitűdre és a képzeleti képekre vonatkozó szigorú *szereződéseket* tesz szükségessé. Fontos, hogy a résztvevők alávéssék magukat a csoport egésze által eltervezett folyamatnak, ugyanakkor mindenkire egyéni felelősség hárul a képek megalkotásában.

7. nap, 5. epizód

Tevékenység

Kinyitják a dobozt, kicsomagolják a kéziratot, és elolvassák, „mintha most látnák először.”

Belső összefüggések

„Játékból” nagyon komolyan nyitják ki a csomagot, „felfedezik” a kéziratot, és úgy tesznek, mintha most olvasnák el a szöveget először. Az epizód mégis beleillik a folyamat logikájába, hiszen a tanulók most szembeesnek először a „megöregített” kézirattal. A fejükben tehát kettős kép jelenik meg: a dokumentum jelenlegi formája összekapcsolódik azzal, ahogy utoljára látták. A tanulók nagyon élvezik, hogy kikereshetik és megvizsgálhatják az általuk írt lapokat.

7. nap, 6. epizód

Tevékenység

A tanulók kiválasztanak egy szerintük a középkori emberek számára nagyon nagy veszélyeket rejtő jelenetet a szövegből; tudják, hogy a másnapi foglalkozáson ezt a helyzetet „át fogják élni.” Azt a részt választják, amelyben Gwalchmai és társai kiszabadítják Teilesant, a bárdot.

Belső összefüggések

A BBC-programra és a dramatizálás szükségességére hivatkozva Dorothy megkéri a tanulókat, válasszanak ki egy számukra is fontos részletet. (Meg kell győznie az osztályt, hogy ehhez nem kell az egész történetet elejétől végéig eljátszaniuk!) A Gwalchmai álmát elbeszélő részt választják. (A Teilesan kiszabadításáról szóló szöveg valójában a Blondel lovaghoz kötődő legendákon alapszik; Blondel lanton játszott, hogy így találjon rá urára, a bebörtönzött Oroszlánszívű Richárd királyra. Ezt az információt azonban Dorothy csak a dráma végén, az utolsó napon közölte a tanulókkal.)

8. nap

(Az egész nap egyetlen epizód feldolgozásával telik el.)

Tevékenység

Dorothy olyan formát ajánl, melyben „átélhetik, hogy mindez hogyan történhetett.” Kamaraszínházi formában dolgoznak. (Szövegét ld. a függelékben.)

Belső összefüggések

Az írott szöveg színházi formában való megjelenítése tanulási szempontból nagyon hasznos. Dorothy úgy gondolta, érdemes megismertetnie az osztályt a kamaraszínházi formával. (A függelék tartalmazza a kamara-

színházi forma definícióját, a tanulók által létrehozott kamaradarab, a „Teilesan megmentése” teljes szövegvé, valamint a kamaraszínházi forma irányítására vonatkozó néhány tanácsot.) Dorothy-nak nagyon gyorsan kellett megírnia a szöveget, és ez a sietség néhol érződik is rajta, ám a tanulók még így is nagyon sokat tanultak arról, hogy miként lehet a stilizált nyelvhasználat segítségével jelentőséget adni a történet megjelenítésének.

9. nap

(Ez alkalommal is egyetlen epizód feldolgozásával telik el a nap.)

Tevékenység

A tanulók megvizsgálják a BBC képviselője által hozott „esküszöveget,” és közösen eltervezik, hogyan lehetne azt megjeleníteni: az erdőben... Teilesan kiszabadítása után... Arthur király és Gwalchmai a többi lovag jelenlétében mondja el. Kipróbálják, „hogyan fog ez látszani a képernyőn.”

Belső összefüggések

Mivel előző nap már megismerték a kamaraszínházi formát, ezen a napon egy „nagyszínházinak” látszó formában dolgoznak. Látni fogjuk azonban, hogy ez nem egészen igaz, mert a tanulók nem „a közönség számára” készítenek valamit (tevékenységük nem próba-jellegű), hanem azzal foglalkoznak, hogy „a kamarák a számukra fontos elemeket mutassák” (kísérletező, problémamegoldó gondolkodás).

A BBC képviselője – akire nagy hatást tett a kézirat felfedezése és az előző nap látott kamaraszínházi munka – azon töpreng, hogy vajon tudnának-e a méhészek segíteni a további jelenetek előkészítésében; a Gwalchmai esküjét bemutató rész kialakításában. A BBC képviselője egy dossziében magával hozta a forgatókönyv megfelelő részét, illetve egy nagyméretű változatát ki is függeszti a falra. A falon lévő lap mellett ott láthatók a modern és a középkori méhészeti eljárásokat összehasonlító ábrák és magyarázatok. Minden tárgyon hivatalos jelzés van; a dosszién például a „Középkori program – Jelenet: Gwalchmai esküje Arthur király előtt” szavak szerepelnek. A dossziében van a történet megfelelő része, tizennégy képre bontva, egyenként kisebb dossziékba helyezve a csoportmunkához.

A tanulók kisebb csoportokra oszlanak, majd minden munkacsoport kap egy dossziét, benne az esküjelenet valamelyik részletével. Minden csoportnak az a feladata, hogy képpé formálja az adott pillanatot. Minden dossziében van egy kiemelt szituáció (pl.: „Gwalchmai bevezeti Ceincaledet a táborba”) és a cselekvés mögöttes tartalmának leírása („Ebből a jelenetből ki kell derülnie, hogy Gwalchmai szereti a lovát és gondoskodik róla, még ha meg is sérült a lába...”). Rövid, leíró mondatok, illetve a javasolt mögöttes tartalmak formájában tehát minden csoport megismerheti a teljes történetet.

Az egyes helyzetek a következők:

1. Gwalchmai a táborba vezeti Ceincaledet, lecsutakolja, megeteti és kipányvázza. Mögöttes tartalom: Ebből a jelenetből ki kell derülnie, hogy Gwalchmai *szereti a lovát és gondoskodik róla, még ha az ő lába fáj is*. Mindennek arra kell utalnia, hogy mindig így cselekszik, *függetlenül attól, hogy mennyire fáradt*.
2. Gwalchmai megközelíti az őrt álló lovagokat. Mögöttes tartalom: hangsúlyozni kell az örök *feszült figyelmét*. Szótlansul, minden irányba figyelve állnak, kezüket fegyverükön tartják. *Soha nem néznek a tűz irányába, nehogy elvakítsa őket a fény*. Gwalchmai érkezésekor *szótlansul figyelik* őt, és *barátságosan, de határozottan megállítják* egy pillanatra.
3. A Lovagsereg vitézei a tűz köré gyűlnek, főznek, esznek és mézbort isznak hozzá. Mögöttes tartalom: A tűz körüli eseményeknek folyamatosan jelezniük kell, hogy *mindannyian egyenlőek, barátok*; az ételt és italt *megosztják* egymással. Halkan beszélgetnek, miközben elosztják a kenyeret, a húst és a börtömlökből kupákba töltött mézbort.
4. Üdvözlük Gwalchmai-t, és őt is étellel kínálják. Mögöttes tartalom: Amikor az őt bevezeti Gwalchmait a körbe, valaki kantáron fogja a lovát is, és közelebb vezeti a tűzhöz. Észreveszik, hogy a lovag *lába megsérült, és fájdalmai vannak*. *Örülnek, hogy Gwalchmai újra köztük van*.
5. Arthur és Teilesan is a tűz közelébe jön, és előkerül a hárfa. Mögöttes tartalom: Arthur király és Teilesan *egyenlőként és barátokként közelednek*, és a tűz körül lévők is így fogadják őket; egy kisebb székre, farönkre vagy a földre ülnek. Egy katona előhossa Teilesan hárfáját annak „biztonságos helyéről” (ahol tehát védve van a tűztől és nincs is útban a lovagoknak). Amikor Teilesan kibontja tokjából, ki kell derülnie, hogy *mennyire megbecsüli és ismeri hangszerét*. *A hárfa szinte belesimul a kezébe*.

6. Teilesan egy dalt énekel. Mögöttes tartalom: (A jelenethez előre fel kell vennünk a zenei és hanganyagot.) Ki kell derülnie, hogy *miközben Teilesan énekel, mindenki mozdulatlanul hallgatja, még az örök is. Csak a bárd húrokat pengető ujjai mozdulnak, tekintete is a messzeségbe réved. Varázslatos pillanat ez; talán még a húst szájukhoz emelő lovagok keze is megáll a levegőben. A dal végén Teilesan ujjai lecsendesítik a húrokat.* Mindenki szinte megbabonázva ül.
7. Arthur odalép Gwalchmai-hoz, majd mindketten elmennek a tűztől. Mögöttes tartalom: *Arthurt egy ideig még fogva tartja a dal varázsa, aztán feláll, lassan Gwalchmai-hoz megy, megnézi sebesült lábát, majd mindketten eltávolodnak a tűztől.*
8. Folytatódik a csendes, tűz körüli beszélgetés. Mögöttes tartalom: *A lovagok folytatják az étkezést, és adnak Teilesannak is, aki előbb gondosan elteszi és átnyújtja hárfáját egyik társának.*
9. Arthur és Gwalchmai a sátorban beszélgetnek; Gwalchmai megcsókolja Arthur gyűrűjét. Mögöttes tartalom: *Amikor Arthur hellyel kínálja Gwalchmai-t, egyértelműnek kell lennie, hogy hosszan és komolyan nézi őt. Amikor beszél, gondosan megválogatja szavait, és nagyon határozottan szól. Gwalchmai mindvégig Arthur szemébe néz; komoly, de boldog. Fájt a lába, mégis örömmel térdel Artur elé.*
10. Arthur és Gwalchmai visszatérnek a tűzhöz, és mindannyian közelebb lépnek hozzá és lovához. Mögöttes tartalom: *Arthur és Gwalchmai lassan közelednek a tűzhöz; a nézőnek ebből meg kell értenie, hogy valami fontos esemény következik. Mindannyian felállnak, és a tűztől a ló felé húzódnak. A ló halkan nyerít vagy szuszog, mintha azt mondaná, „én is részese vagyok az eseményeknek”.*
11. Gwalchmai a tanúk elé térdel, kivonja kardját, és elmondja az eskü szövegét. Mögöttes tartalom: *Arthurnak nagyon határozottnak és fenségesnek kell lennie, amikor Agravaine-t, Bedwyr-t és Cei-t maga mellé szólítja. Az egész helyzeten érződnie kell, hogy „mindezt már többször megéltük így együtt – ez egy különleges esemény.” A kardot határozott mozdulattal kell kivonni, és rezzenéstelenül kell magasra tartani. (A szél hangja itt felerősödik.) Az esküt Teilesan mondja előre, rövid szakaszokban, Gwalchmai mindent pontosan utánamond. Minden nagyon ünnepélyes; a végén már csak a szél süvítését halljuk.*
12. Artur átveszi a kardot, és ő is elmondja esküjét. Mögöttes tartalom: *A kadból áradó fény szinte elvakítja a jelenlévőket. A ló halk nyerítése kíséri az eseményt. Artur nem akarja birtokolni a kardot; csak felmutatja, és mágiikus erőt kölcsönöz neki.*
13. A kard visszakerül hüvelyébe. Mögöttes tartalom: *Látnunk kell, amint a kard fénye lassan kihuny. Arthur szívében nincs irigység, amikor visszaadja a kardot Gwalchmai kezébe. A kard visszakerül hüvelyébe, hogy mindenki lássa; biztonságban van. A háttérben még mindig halljuk a szél zúgását.*
14. A lovagok sorra megszólalnak, tanúsítják az eskü hitelét. Mögöttes tartalom: *A „Tanúságot teszek” szavakat lassan, de határozottan és jelentőségteljesen kell kimondani. A szöveg elhangzása után elül a szél, hatalmas lesz a csend.*

A tanulók munkáját az is segíti, hogy a történetben szereplő szövegrészeket Dorothy felírja a táblára (és így vizuálisan is hangsúlyozza őket).

A szöveg felírása feleslegesnek tűnhet, hiszen az szerepel a dossziékban és a falra kifüggesztett vázlaton is. Itt azonban jelentőségük megerősítéséről van szó, ez pedig az összes ezután következő lépés szempontjából döntő fontosságú. A táblán lévő mondatok nyilvánosan elhangzó ígéretetek, esküszövegek, amelyeket nem szabad könnyen venni; ezért kell nagy betűkkel felírni őket. Az apró részletek ehhez hasonló kiemelése a szakértői játék meghatározó jellemzője, mely áthatja a tényeken túlmutató elemek mindegyikét. Gwalchmai esküjének szavainak nem szabad hétköznapiak hatniuk. (Jelentős különbség van a „mondta” és a „szólt” szavak között is, hiszen az utóbbival jelezhetjük az esemény nyilvános és formális voltát.)

Dorothy kettős felelősséget vállal a felkészülés folyamatában. Amennyiben szükségét érzi, közvetlenül is segítheti az egyes „jelenetek” kidolgozását, és biztosíthatja, hogy a tanulók figyelmének középpontjában a kamera álljon. (A kamera nézőpontjának hangsúlyozásával eltereli a tanulók figyelmét a színjátékos technikákról, ugyanakkor felerősíti a „tudatos önfigyelést”.⁶) A kamera nézőpontjának szem előtt tartása ugyanakkor segíti a mögöttes jelentéstartalmak kibontását is.

Dorothy másik feladata, hogy közvetett módon „életben tartsa” a méhészekkel kapcsolatos kontextust. Amikor például a Gwalchmai és lova közti kapcsolatot demonstráló csoport szénát ad a lónak, azt mondja: „Azt hiszem, amikor Gwalchmai odaadja a szénát, és szeretettel figyeli, ahogy a ló eszik, az éppen olyan, mint amikor mi a munkanap végén még utoljára végigjárjuk a kaptárakat, nem?!” Minél többet gondolkodik Dorothy a szakértői játékról, annál inkább felismeri, hogy a nyelvhasználat alapvető szerepet tölt be a drámai élmény alakításában. Az olyan mondatok, mint például a „Vajon tudják-e ezek a tévések, milyen súlyos

⁶ „self-spectator”: Dorothy Heathcote minden esetben hangsúlyozza, hogy a dráma résztvevőinek önmaguk megfigyelőiként, „kritikus közönségként” is el kell gondolkodniuk az egyes lépéseken; ezáltal megerősödik bennük az adott tevékenység iránti felelősség érzete, illetve megnő az együttműködési készség is. (A ford.)

dolgot kérnek tőlünk; az eskü kimondása nem tréfadolog,” vagy „Azt mondják, nagyon nagy kamerákkal dolgoznak... remélem, a zaj nem fogja felzavarni a méheket,” vagy „Biztosan imádni fogják, ha a forgatás szünetében ehetnek a mi mézes süteményeinkből” nagyon átlátszónak tűnhetnek, de éppen a nyelvhasználat kettőssége teremti meg a helyzet hitelét és a személyek felelősségét. A titok részben abban áll, hogy a tanárnak folyamatosan a helyzet jelenében kell élnie; az egyes munkafolyamatoknak, a táj elemeinek, a tűz és a központi fűtés melegének kell őt körülvennie. Ez a gondolkodásmód éppen ellentétes a leggyakoribb tanári szemlélettel, melyet a történet előrehaladása, az óra vége, a házi feladat kiadása határoz meg. Ha mindig a tanóra valóságát tartjuk szem előtt, nagyon nehezen történhetnek meg velünk a pillanatnyi „kis csodák.”

Ebben a munkában senki nem azért dolgozik, hogy megadott időre kész, bemutatható jelenetek szülessenek. A pillanatokat akarják megragadni, a tanár pedig a többiek véleményére is kíváncsi; arra, hogy ésszerűnek tartják-e a látottakat. A tanár nem is mentegetődzik, ha félbeszakítja a munkát! Hiszen ez a „cég” a kezdetektől fogva így működött: a munkát néha-néha félbeszakítva odahívták egymást, ha tanácsra, a vélemények egyeztetésére volt szükség; folyamatosan kipróbálták és módosították az egyes lehetséges lépéseket. Nem az előadói tehetség, hanem a jelentésteremtés áll a munka középpontjában.

10. nap, 1. epizód

Tevékenység

A tanulók, párokban dolgozva, arról beszélnek, hogyan lehet a kéziratba illesztett jegyzetek és a modern kézikönyv segítségével legjobban bemutatni a mai amerikai és az ősi brit méhészkedés közti különbségeket.

Belső összefüggések

Ez a munka utolsó napja; az összes közül ez a legösszetettebb. Dorothy úgy gondolja, érdemes ezt a bonyolult szerkezetet használni, mert a tanár és a tanulók között kialakult viszony még azt is elviseli, ha a próbálkozás kudarcba fullad. Célja, hogy felismertesse a tanulókkal, mennyi mindent megtanultak. Azt kéri tőlük, hogy történelmi nézőpontból dolgozzanak: mai ismereteik alapján idézzék fel és magyarázzák a múlt történéseit. A történészek soha nem tesznek úgy, mintha ők lennének a régi kor emberei; ezt tehát a tanulóknak sem kell megtenniük.

Szerződéskötés (szerepen kívül): Dorothy azzal kezdi a foglalkozást, hogy elmondja; ezen a napon meg kell próbálniuk megérteni azt a korszakot, melyben a legenda szerint (hiszen bizonyíték nincs rá) egy Arthurnak nevezett király uralkodott Britanniában. Megegyeznek abban, hogy a résztvevők mindegyike a méhészethez értő mai emberek szerepébe fog lépni, és így magyarázza majd el az ősi eljárásokat. A tevékenység dinamikáját tehát az adja, hogy felidézik ismereteiket, és formába öntik őket a BBC-program számára.

A tanulóknak először újra fel kell idézniük saját méhészetük képeit (hiszen az elmúlt két napban csak a bika történetével és Gwalchmai-val foglalkoztak); átgondolják, hogyan készítenek a mézből különféle termékeket. Miután felidézték az egyes elemeket, elgondolják, hogyan fogják mindezt mások számára is érthetővé tenni; úgy határoznak, hogy a régi és modern eljárások összehasonlítása megfelelő keretet teremthet a bemutatóhoz. Végül tehát fel kell idézniük az ősi szászok méhészeti eljárásairól megtudott információkat is.

Ez utóbbi munka támogatása érdekében Dorothy a két hét során felhalmozott összes információs anyagot már reggel, a tanulók megérkezése előtt kitette a terem falára. Ezek az anyagok a következők:

1. Méhészeti szakkönyvekből származó lapok, méhek által termelt anyagokból készült termékek listája, eszközöket és kaptárakat ábrázoló rajzok, stb.
2. Ezek másolatai a kézirat megfelelő pontjaihoz illesztve, levéltári feljegyzésekként. (A kézirat központi helyet kap a falon lévő tárgyak között!)
3. Utalások a Gwalchmai-történetben említett mézborra, mézre, főzetekre; néhány kép és rajz a szászok eszközeiről.
4. A modern méhészet tervrajza, az egyes munkafolyamatok helyszínének jelzéseivel.
5. A szászok idejéből származó történet színhelyének tervrajza, kiegészítve az öreg tölgygel.
6. Az öreg, felhasított tölgy nagyalakú mása, benne a „bikaszarvval”; a méhcsalád, a gyerek és a villámcsapás jelképei szintén ott vannak a fa körül.
7. A BBC levele, melyben a segítségüket kérik, valamint az eredeti felhívás kifüggesztett másolata
8. A tanulók által összeállított lista a méhészek által végzett tevékenységekről; saját, méheket és kaptárakat ábrázoló rajzaik.

9. Az első hétről származó minden feljegyzés, irodai anyag, stb.
10. A BBC-nek küldött hangfelvétel magnószalagja.
11. Az Arthur király korára jellemző dolgok (ruházat, kaptárak, főzőedények, eszközök, tárolóedények, üvegek) általuk készített rajzai, melyek közül néhányra a kézirat melletti szöveg is utal.
12. A Gwalchmai-történet, magnószalagon.
13. A BBC képviselője által hozott, a méhészkedés ősi eljárásaira vonatkozó feladatutasítások; munka a tapasztott falú kaptárakkal, a fából készült létra használata, tűzgyújtás a mézbor meleg tartásához, edénykészítés a méz és az ételek tárolására, védőháló készítése, stb.

A tanulók korábbi jegyzetei, vázlatai tehát felidéződnek, a „kiállítás” következtében pedig jelentőségre tesznek szert. Ez az „újrahasznosítás” a szakértői játék egyik alapvető eleme.

Dorothy, a titkár szerepébe lépve, azt mondja: „Gondoltam, mintogy most úgyis a tervezés végső szakaszában vagyunk, legjobb lesz, ha összegyűjtök az archívumból mindent, amit találok. Így ellenőrizhetik, mire is van szükségük a programhoz. Remélem, nem felejtettem ki semmit. Mrs. Heathcote [a BBC képviselőjére utal!] azt mondta, jó lenne, ha szétválogatnám a régi időkre és a mára vonatkozó anyagokat, de nem tudom, hogy mindent jól csináltam-e...” Bizonytalanul nézegeti a falon lévő tárgyakat, elsétál előttük, jelezve, hogy a többiek tudják, mit kell tenni.

Szemlélődés: Időt kell hagyni a tanulóknak arra, hogy újra megnézegezzék az egyes információs anyagokat, felidézzék magukban a korábbi munka lépéseit. Néhol új feljegyzésekkel is találkozhatnak. Így például a cukorszállítmányt jelző hivatalos értesítés mellett egy cédulán ez áll: „*Mi télen is etetjük a méheket.*” A ki egyenlítőlen számla mellett egy „Ők vajon cserekereskedelmet folytattak?” kérdés szerepel. Minden cédula a mögöttes összefüggésekre utal, miközben pontosítja is az információkat.

Amint a nézelődés elkezdődik, a tanulók párosával járják végig a tárgyakat, szabadon mozogva a teremben. A BBC képviselőjének szerepében Dorothy (erre az időre félretéve titkári noteszét) a „helyszínré”, azaz a demonstráció tervrajzához megy. Azok, akik éppen közelebb állnak hozzá, hallhatják, amint félhangosan a kameráról gondolkodik: „Azt hiszem, néhány részlet megmutatásához közelképeket kell használnunk...” (egyáltalán nem az osztályhoz beszél, szinte csak egy kicsit hangosabb annál, mint ha magában beszélne). Az ő jelenlétének is közvetlennek kell lennie, hiszen a helyzetben rejlő tanulási tartalom lényege, hogy a tanulók állításokat fogalmazzanak meg erről a szándékosan szerkesztetlen kontextusról. Két hét szakértői munka után egy tanulócsoporttól (még ha hét évesek is) elvárhatjuk, hogy maguk válasszák ki a megfelelő tartalmakat. A kívülálló számára úgy tűnhet, hogy a tanár ezen a ponton magára hagyja a tanulókat, de ahogy a Zen mondás is tartja, „ha ismered a célt, ne erőszakold rá akarodat a nyílveoszóra; hagyd, hadd szálljon.” A tanulók ismerik a feladat célját: ki kell választaniuk a megfelelő anyagokat, és párokban dolgozva alkalmassá kell tenniük őket a televíziós felvételre. Ahol szükséges, Dorothy természetesen segítséget nyújt nekik (például felírja a táblára az egyes lehetséges megközelítésmódokat, hogy ezzel ötleteket adjon és választásra ösztönözze a tanulókat). Előre tudja azt is, hogy a tényleges demonstrációt majd ő maga fogja kísérni megjegyzéseivel és magyarázataival; a tanulóktól ugyanakkor azt várja, hogy közreműködése módjáról ők hozzanak döntést. Az osztály tagjai szabad kezet kaptak a tartalom meghatározásában, de Dorothy felismeri, hogy a forma kialakítását neki is segítenie kell.

Demonstráció a kamerák előtt: Dorothy négy lehetőséget kínál fel: (1) a „modern” és a „szász” méhészek szembeállított portréjának bemutatása; (2) egymásnak háttal álló két méhész, mozgó szobrokként, saját világukban demonstrálják a munkafolyamatokat; (3) mindannyian mai méhészekként dolgoznak, aztán a konvenciók segítségével „visszapörgetik” az időt, illetve (4) párosával lépnek a kamera elé, és először az ősi szász, majd a mai munkafolyamatot mutatják be. A tanulók a negyedik változat mellett döntenek. Dorothy kommentárjai a következő dimenzióval gazdagítják a látottakat: „*Ezek az emberek, akik most az ágakból lét-rát kötnek, hogy leemelhessék a tölgyfa tetejébe költözött méhcsalád lépét, nem láthatják azokat, akik századokkal utánuk ugyanezt a tevékenységet végzik.*” Úgy dolgoznak, mintha két kamera lenne jelen; magyarázatokkal kísérik az egyes cselekvéseket. Például: „A létra elkészítéséhez ezeknek az embereknek ismerniük kellett a kötélverés mesterségét is. Valószínűleg így készíthették.” [Bemutatja a mozdulatokat.] Ezután a másik végzi ugyanazt a munkafolyamatot, és azt mondja: „Ma ezt így csináljuk.” [Bemutatja.]

10. nap, 2. epizód

Tevékenység

A tanulók egy nagy asztal köré gyűlnek, és egy fehér papírterítőre „középkori ünnepet” rajzolnak. A BBC képviselője („a kamerák előtt”) összefoglalja az elért eredményeket.

Belső összefüggések

Annak ellenére, hogy ez az utolsó epizód látszólag nagyon különbözik az előzőtől, azzal mégis szerves egészet alkot. A BBC képviselője az asztal köré hívja a résztvevőket. (Az asztalra már korábban kiterítette a papírterítőt, és odatette a gondosan megválasztott színű és erősségű vastag filctollakat is.) A tanulók feladata, hogy a papírra megrajzolják a „szász méhészek ünnepét.” Amikor már mindannyian munkához láttak, a BBC képviselője „a kamerába nézve,” a professzionális műsorvezető hangján kommentálja az eseményeket. Ez a forma lehetővé teszi Dorothy számára, hogy elismerését fejezze ki a tanulók kétheti munkája iránt, ugyanakkor el is játszhasanak kicsit az ünnep megtervezésével. Miközben tehát a tanulók rajzolnak, azt mondja: „*Most véget érő sorozatunk egyes epizódjai során amerikai méhészek szakemberek voltak segítségünkre. Fáradtságukat és szakmai javaslataikat ezúton is szeretném megköszönni. Miközben az önök szemé elé tárulnak a méhészek életének, munkájának és ünnepének képsorai – mézes sütemények, aranyló mézet és mézbort tartalmazó üvegek és főzőedények, köhögés elleni mézfőzetek és gyógykenőcsök, virágok, kaptárak és méhészeti eszközök – mi egy kissé közelebb húzódunk kameráinkkal, és megkérdezzük kedves méhészek segítőinket: mit szeretnének még megmutatni életükből nekünk, a méhészetet nem ismerő laikusoknak? Ha jól látom, méhészek barátaink éppen ennek az ősi mesterségnek valaha élt képviselőit, Gwalchmai, Teilesan és az oldalán küzdők kardjának csodás fényt kölcsönző Arthur király lovagjainak korában élő művelőit idézik fel számunkra.*”

A mai korban élő méhészek azonban csak ideiglenesen voltak a BBC-nél, így tehát „vissza kell utazniuk.” A következő kérdést csak a BBC képviselője teheti fel nekik: „És mivel fognak most, a program végeztével foglalkozni?” A tanulók e kérdésre adott válasza döntő fontosságú; a tanár kétheti munkájának eredményessége vagy teljes kudarca itt válik egyértelművé. Rémes lenne, ha itt derülne ki, hogy a tanulók egyáltalán nem váltak szakértőkké! Dorothy tehát arra vár választ, hogy a szakértői játék eredményekképpen kialakult-e a tanulóknál az a szakmai felelősségérzet és önbizalom, hogy nyíltan beszéljenek gondolataikról. Nem kell csalódnia; a tanulók válasza tükrözik elkötelezettségüket.

Függelék

A kamaraszínházi formára vonatkozó jegyzetek és a „Teilesan megmentése” teljes szövege

Robert S. Breen a kamaraszínházi forma meghatározására a következő definíciót adja (*Chamber Theatre*, New York, Prentice-Hall, 1987): „A kamaraszínház arra az elgondolásra épül, hogy az ideális irodalmi életműben a dráma (szociális és pszichológiai realizmuson keresztül megvalósuló) szimultán jellege, mely a jelenlét illúzióját kelti, összekapcsolhatóvá válik a regénynek azzal a sajátosságával, hogy az eseményeket a cselekvés pillanatával egyidejűleg vizsgálhatjuk” (p. 5).

Mivel Dorothy nem rendelkezett semmilyen megfelelő szöveggel a nyolcadik nap kamaraszínházi munkájához, amelyen keresztül a tanulók „átélhették” a Gwalchmai-történet egy részletét, neki kellett megírnia azt. Amennyiben hosszabb idő és rendszeres találkozások során lehetett volna létrehozni ezt a történetet, Dorothy a tanulókkal együtt alakította volna ki az elbeszélést, illetve közösen döntöttek volna az elbeszélő személyéről is. Először tehát a novella tartalmát teremtették volna meg, s csak ezt követően határozták volna meg a szöveg nézőpontját.

Ebben az adott helyzetben azonban Dorothynek előre meg kellett határozni a narrátor személyét. A Lovagsereg egyik tagjának felesége mellett dönt, ezzel is hangsúlyozva a történetek szóbeli terjedésének különböző útjait. A kamaraszínházi formára jellemző továbbá, hogy a *próbákon már a tanulók kezében van a kész szöveg*, s az irányítja a tevékenység megtervezését. Itt azonban, idő hiányában a tanulóknak már az első pillanattól kezdve cselekvéssel kellett reagálniuk a narrátor szövegére.

Teilesan megmentése

A narrátor, Eivlin, Rhys ap Sion lovag felesége, kezében egy tekercset tartva ül. Teilesan I tőle távolabb, hárfáját térdére fektetve ül. Gwalchmai I a történet egész ideje alatt alszik, Teilesan II pedig mellette áll. A tanulók ruhájára fehér papírból köpenyt, tunikát tűztek. Mindenki tunikáján viseli a szereplő nevét. Azok a tanulók, akik nem a Lovagsereg tagjait jelenítik meg – hajósokat, kereskedőket, utazókat, koldusokat játszanak – a terem egy távolabbi pontján állnak.

NARRÁTOR: (az alvó Gwalchmai felé lép) Legyetek üdvözölve! Én Eivlin, Rhys ap Sion lovag, Arthur ki-

rály lovagjának felesége vagyok. Arthur, amint némelyek mondják, halott. Mások szerint az Áldottak Szigetén él, pihenve mindaddig, míg karja, kardja s lova ismét e föld védelmére nem kel. Gwalchmai, ki itt alszik, egy alkalommal megálmodta, hogyan mentik meg társaival Teilesant, a bárdot. (*Teilesan I felé lép, de a férfi nem látja őt*) Lássuk hát meg ezt az álmot, úgy, ahogy a Lovagsereg vitézei emlékezetükben őrzik azt, most, hogy királyuk oldalán nem vívnak több csatát. Álmában Gwalchmai (*Gwalchmai I felül álmában*) látta, amint a Lovagsereg...

GWALCHMAI I: ...egy csónak orrában állnak. (*A Lovagsereg tagjai csónakformát alkotnak*)

NARRÁTOR: Az evezősök egy percre sem pihentek. (*Két evezős lép elő, és evezni kezdenek. Teilesan I lágyan pengeti hárfáját*)

GWALCHMAI I: A lovagok Arthur királyhoz vitték Teilesant, a bárdot. (*Visszafekszik, és a továbbiak folyamán végig alszik*)

NARRÁTOR: Csatában fogták el, és elvitték ...

LOVAGOK: ...Kis-Britanniába.⁷ (*Az evezősök abbahagyják az evezést, kilépnek a csónakból, és megtartják azt, amíg a lovagok és Gwalchmai II kiszállnak*)

GWALCHMAI II: Hagyjuk hátra minden fegyverünket, és minden jelet, mely elárulná, hogy harcosok vagyunk. (*Leteszik [képzeltbeli] dárdaikat, pajzsukat és [papír] köpenyüket; az evezősök beteszik ezeket a hajóba, majd visszaállnak a csónakformába*)

NARRÁTOR: Fárastzó útra indultak. (*A Lovagsereg tagjai fáradtan lépkednek*) Elérkeztek egy városba. (*Kereskedők és utazók jelennek meg; kiabálnak, kínálják árujukat; a lovagok közöttük haladnak el*)

TÖBB LOVAG: ... kérdezősködtek Teilesan után.

NARRÁTOR: ... némelyikük elbeszélte, mások megmutatták...

LOVAG: ... Teilesan járását (*Teilesant utánozva jár*)

LOVAG: ... fenséges, mégis lágy ... (*Teilesant utánozva jár. Teilesan I mosolyogva figyel, és megpengeti hárfáját*)

LOVAG: ... mások nagy, vörös köpenyéről beszéltek, s megmutatták ...

LOVAG: ... hogyan kavargott körülötte. (*Utánozza a köpeny mozgását*)

LOVAG: ... hogyan védte Teilesant a széltől. (*Mozdulattal jelzi*)

LOVAG: ... Hogyan óvta hárfáját a tolvajok kezétől ... (*Mozdulattal jelzi*)

LOVAG: ... és az esőtől. (*Mozdulattal jelzi*)

NARRÁTOR: Sok embert megkérdeztek ... (*A kereskedők eltűnnek*)

LOVAGOK: ... és egyre családottabbak lettek. (*Csüggedten lépkednek, majd leülnek Teilesan I lágyan megpengeti hárfáját*)

NARRÁTOR: Gwalchmai, a Fény Lovagja kérlelte őket ... (*Gwalchmai II kilép a lovagok közül*)

GWALCHMAI II: ... álljatok fel, ne törődjetek fáradságotokkal! (*Felállnak*) Gyertek, ...

LOVAG: ... folytassuk utunkat!

NARRÁTOR: Sok emberrel találkoztak, de senki sem ismerte Teilesan, a bárd börtönének helyét. (*Utazók lépnek a lovagok elé, majd a közönségnek háttal visszaülnek a helyükre*) Eljött a nap, amikor egy erődítmény mellett elhaladva meghallották ... (*egy utazó lép előre*)

LOVAG: ... egy ember lépteit (*Az utazó úgy lépked, mintha egy tálat vinne a fején*) ...

LOVAG: ... egy fiút, aki kenyeret és mézbort vitt ...

LOVAG: ... és füttyörészett. (*A fiú füttyülni kezd, mindannyian őt nézik. Teilesan I lágyan pengeti hárfáján ugyanazt a dallamot*)

NARRÁTOR: ... a fiú ajkán fakadó hang ...

GWALCHMAI II: Teilesan dala! (*Megfogja a fiút*)

LOVAGOK: Ugyanaz a dal. (*A fiú köré gyűlnek*)

NARRÁTOR: Gwalchmai és társai a fiú köré gyűltek, és megkérdezték, ...

GWALCHMAI II: ... hol tanulta ezt a dalt.

NARRÁTOR: A fiú megállt, Gwalchmai pedig csendesen így szólt: ...

GWALCHMAI II: Tedd le a tálat!

NARRÁTOR: A fiú ezt meg is tette (*A fiú leteszi a tálat*), bár úgy félt, mintha valami bűnös dolgon kapták volna. A Lovagsereg egy tagja karonfogta, s így beszélt hozzá: ...

LOVAG: (*Karonfögva a fiút*) ... nem akarunk bántani ...

LOVAG: (*Megérintve a fiút*) ... ez a dal ...

NARRÁTOR: A fiú ekkor a szemükbe nézett, s behívta őket egy szűk utcába, távol a körjük gyűlő emberek

⁷ A brit sziget ezidőtájt nem szász fennhatóság alatt álló része, kb. a mai Wales területe. (*A ford.*)

vizsla szemétől. *(Teilesan I vad akkordokat játszik, aláfestve, amint a tömeg egyre közelebb húzódik a lovagokhoz)*

TÖMEG: Valami baj van?

Miért zaklatják a fiút?

Nem tett ő semmi rosszat.

Az árpakenyér és a mézbor ...

... Nem is az övé ...

... hisz a fogadós már jó pénzt adott érte.

NARRÁTOR: Ekkor előlépett Gwalchmai, és így szólt az emberekhez *(A hárfa hangja lassan elhalkul, majd el is hallgat)* ...

GWALCHMAI II: Barátaim, ...

NARRÁTOR: ... szólt érces hangja ...

GWALCHMAI II: ... hallottuk e dalt, s felismerjük azt, hisz hazánkból, Britanniából való.

NARRÁTOR: A Lovagsereg tagja, édes férjem, Rhys ap Sion, látva az értetlen tekinteteket, előlépett, s így beszélt: ...

RHYS: Messziről érkezünk, s meglepett minket, hogy e dalt itt nálatok hallhattuk.

NARRÁTOR: Az emberek közelebb léptek, hogy hallják Rhys szavait. *(A tömeg közelebb húzódik)* Szavak helyett azonban ő a fiú dalát kezdte fütyülni nekik. Az emberek összesúgtak ...

TÖMEG: A fiú dala ...

NARRÁTOR: ... és egyre kíváncsibbá lettek, ...

TÖMEG: ... mi olyan különös ebben a dalban?

TEILESAN II: *(Fejét csóválva)* Mi olyan különös az én dalomban? *(A többi szereplő ezt persze nem hallja)*

NARRÁTOR: Gwalchmai látta, hogy még többet kell mondaniuk, de nem tudta, mit is mondjon, hogy ne fedje fel magukat, s küldetésük célját. Végül Sionra mutatott, s így szólt: ...

GWALCHMAI II: Barátom, e férfiú, apját keresi. Az öreg, tudunkkal, erre jött, mézbort és lisztet hozott a piacra.

NARRÁTOR: Szavaira a Lovagsereg vitézei bólintottak, s közelebb léptek a fiúhoz *(A lovak közelebb lépnek)*, Rhys pedig magasra emelte a fiú tálját és kancsóját, mondván ...

RHYS: Apám javai épp ilyenek voltak, s a dal is apám dala; hogy bírhatná mindezt e fű, ha őt magát nem ismeri?!

NARRÁTOR: Az emberek újra összesúgtak, Rhys pedig visszaadta a kenyeret és mézbort a fiú kezébe *(megteszi; Teilesan I közben halkán játszik hárfáján)*. Ekkor a mindig mosolygó szemű Bedwyr lépett elő, udvariasan meghajolt, *(Bedwyr előrelép, meghajol)* s így szólt: ...

BEDWYR: Jó emberek, kérlek, húzódjatok félre kissé, hogy szót válthassunk ezzel a fiúval itt, s megtudjuk tőle, hol van a barátomnak oly kedves öreg!

NARRÁTOR: Ekkor az emberek félrehúzódtak, de válluk fölött vissza-visszapillantottak, hogy lássák, nem esik baja a fiúnak, s Bedwyr igazat beszélt. A Lovagsereg vitézei leültették a fiút, s maguk is mellé húzódtak, vigyázva, hogy az árpakenyérben és a mézbort tartó kancsóban kárt ne tegyenek. *(A szereplők a narrátor szövege alatt mozognak)*

NARRÁTOR: Aztán Rhys ap Sion szólt a fiúhoz ...

RHYS: Láttál errefelé egy magas, vörösköpenyes öreget?

NARRÁTOR: A fiú szeme felcsillant. A tömeg felé pillantott, majd Rhys és Bedwyr felé hajolva *(A fiú feléjük hajol)* ezt súgta: ...

FIÚ: Ti vagytok a Lovagsereg vitézei, akik Teilesant, a bárdot keresitek?

NARRÁTOR: Óriási volt a lovak izgalma, de semmi jelét nem adták. Csak felpillantottak a város őket körülvevő falára, s a még mindig ott várakozó emberekre. Később, amikor Rhys már biztonságos otthonában, kezében mézboros kupával a tűz mellett ült *(Rhys a narrátor felé lép, mindenki más mozdulatlanul dermed)*, azt mondta, ...

RHYS: Lásd, asszony, mindannyiunk szíve összeszorult, hisz nem adhattuk jelét, hogy értjük a fiú szavát ...

NARRÁTOR: ... és hozzátette, ...

RHYS: ... szívünk szerint tánra perdültünk volna örömben, de az emberek még mindig gyanakodva figyeltek bennünket, nehogy bántsuk a fiút.

NARRÁTOR: Ezt mondta el nekem, de történetünk idején még ott leselkedett rájuk a veszély. Cei lépett ekkor elő, és így szólt az emberekhez: ...

CEI: Jó emberek, van-e itt a közelben egy fogadó, ahol egy kupa mézbort vagy sört megihatnánk, elhíresült boraitokat megízlelhetnénk?

NARRÁTOR: E szavakra megenyhültek az emberek, és a Lovagsereg vitézeit egy közeli fogadóba vezették. *(Mindannyian csendben iszogatnak. A tömegből néhányan szolgálóvá változnak. A lovagok fizetnek nekik)* Örültek, hogy az utazókról, s az általuk keresett öregről többet megtudhatnak. Egy férfi azonban továbbra is félrevonulva ült, s gyanakvóan méregette a fiúval egy ablakmélyedésben beszélgető Bedwyr és Gwalchmait. *(A két lovag a fiúval beszél, a férfi közelebb húzódik hozzájuk)* Férjem, Rhys szemmel tartotta ezt a férfit, s a fiú kenyerét és mézboros kancsóját kezébe fogva közelebb lépett a Lovagsereg vitézeihez, eltakarva így őket a kémlelő szemek elől. *(Rhys így cselekszik)* Gwalchmai és Bedwyr ekkor megkérdezték a fiút, tudja-e, ...

BEDWYR: ... hol van most Teilesan, a bárd?

NARRÁTOR: Válasz helyett a fiú hosszan nézte a fejük fölé magasodó erőd magas, égbe nyúló tornyait, majd ujjával egy rácsos ablakot rajzolt a földre. Bedwyrhez hajolt, mondván, ...

FIÚ: Sötét pince mélyén őrzik őt, ahol senki nem látogathatja, csak én, ki ételét viszem be hozzá.

NARRÁTOR: Bedwyr szívét összemarkolta a bánat, amint a kövek fogságában sínylődő Teilesanra gondolt. Halkan kérdezte hát, ...

BEDWYR: És bántódása nem esett?

NARRÁTOR: Ekkor a fiú elbeszélte, hogy a falakat körülvevő víz hogyan szívárog be a kövek repedéseibe, nyirkos bűzzel árasztva el a kamrákat, és szólt arról is, hogy ...

FIÚ: ... a kőpadlót patkányok körme koptatja simára, a falakat a foglyok sikolyai rázzák.

NARRÁTOR: A két lovag szívét bánat és kétségbeesés szorította e szavak hallatán. Megkérdezték, ...

BEDWYR: El tudsz-e vezetni minket erre a helyre?

NARRÁTOR: A fiú a fejét rázta, mondván, ...

FIÚ: A kapun csak én léphetek be, kivéve azokon a napokon, amikor a koldusok előtt is nyitva áll, hogy ebédre patkányt foghassanak maguknak.

NARRÁTOR: Férjem, Rhys ekkor felpillantott, hogy megtudja, kihallgatta-e beszédüket a férfi. *(Rhys felnéz)* Dúdolni kezdett, hogy hangja elnyomja a beszélgetés szavait. *(Rhys dúdolni kezd)* Gwalchmai pedig a fiúhoz hajolt, és megkérdezte őt, ...

GWALCHMAI II: El tudsz-e vezetni minket úgy e helyre, hogy magad ne kerülj veszélybe?

NARRÁTOR: A fiú azt mondta, készít nekik egy térképet. Óva intette őket ...

FIÚ: ... a strázsáktól, akik parancs szerint csak ételt s italt engednek be, s a kijelölt napokon is csak döglött patkányokkal telt zsákokat vivő koldusokat engednek ki.

NARRÁTOR: Bedwyr és Gwalchmai ekkor a fiú fülébe súgtak. Bedwyr megkérte őt, ...

BEDWYR: Mondd meg Teilesannak, hogy Bedwyr tisztelteti.

NARRÁTOR: ... Gwalchmai pedig, hogy ...

GWALCHMAI II: Teilesant nem feledtük el. Kérd meg őt, hogy figyeljen a dalra.

NARRÁTOR: Megegyeztek a fiúval, hogy később majd, ha már odaadta Teilesannak és más foglyoknak a vascorát, a fogadónál újra találkoznak. Rhys ekkor visszaadta kezébe a tálát és a kancsót, majd indulásra szólította társait. *(A fiú a közönségnek háttal visszaül a többiek közé)* A hallgatódzó ember is ellépett mellőlük, kétségek között hagyva őket, ...

RHYS: ... vajon barát vagy ellenség lehet?

NARRÁTOR: A Lovagsereg vitézei elhagyták a fogadót, és tanakodni kezdtek, mit is tegyenek. Rhys ap Sion örködött, miközben Gwalchmai e szavakat mondta: ...

GWALCHMAI II: Barátaim, koldusgúnyát kell öltenünk. Ruháinkat rongyokra kell cserélnünk, s mezítláb kell az erődbe jutnunk. Patkányfogás közben kell Teilesant kiszabadítanunk börtönéből.

NARRÁTOR: Ebben meg is egyeztek, de a patkányok leölése mindőjüket elborzasztotta. Elindultak hát, hogy koldusokat keressenek, kikkel ruháikat elcserélhetik. Jártak-keltek a városban, mintha csak házait csodálnák, mígnem pislákoló tűz mellett kuporgó koldusokra nem leltek. *(A tömeg koldusokká változik, a lovagok közelítenek hozzájuk)* Gwalchmai pedig, nyomában Bedwyrrel, megszólította őket, mondván ...

GWALCHMAI II: Kereskedők vagyunk, s egy tréfára készülünk. Elcserélnétek-e ruháinkért rongyaitokat?

NARRÁTOR: A koldusok gyanakodva húzódtak közelebb *(A koldusok közelednek a lovagokhoz)*, és hitetlenkedve tapogatták a lovagok testét borító finom gyapjúszövetet. Összesúgtak, majd egyikükfennhangon így beszélt: ...

KOLDUS: A gazdagok nem járnak ide közénk. Esküszök-e, hogy szándéktok tisztességes?

NARRÁTOR: A lovagok szívükre tett kézzel válaszoltak: ...

LOVAGOK: Esküszünk.

NARRÁTOR: Az éj sűrűjében ruhát cseréltek tehát *(Így tesznek)* A fiú visszatért a fogadóhoz, ahol egy csapat koldus fogadta őt. Nagy volt a meglepetése, amikor Gwalchmai fütyülni kezdte Teilesan dalát, s ő felis-

merte a lovagot. (*Gwalchmai füttyül, Teilesan II pedig hárfáján pengeti a dallamot*) Ezután a fiú az út porába rajzolta a térképet, melyet követniük kell. Figyelmeztette őket, hogy ...

FIÚ: Az örök belépéskor és kilépéskor is megszámolnak titeket, s szemüket akkor sem veszik le rólatok, míg a patkányokat megölititek és zsákba rakjátok. Átadtam a bárdnak üzeneteiteket, s ő meghallgatta azokat.

NARRÁTOR: Megkérdezte őket, van-e fegyverük. A lovagok rongyaik alól elővillantották harci dobótörjeiket. (*Mozdulattal jelzik*) A fiú ekkor felállt, s egy hosszú lépcsősoron felkísérve őket elvezette a vitézeket az erőd kapujához. (*A fiúval együtt „felmennek a lépcsőkön”*) A fiú bezörgetett a kapun (*kopog*), majd elbújt egy mélyedésben. (*Elbújik*) A kaput belülről megnyitották (*jelzik*), és a lovagok egy örrel találták szemben magukat. (*A tömeg egyik tagja őrré változik*) Férjem, Rhys lépett előre, mert az összes lovagok közül ő volt az, ki legjobban tudta a fogatlan, vén koldusok hangját legjobban utánozni. Arthur király udvarában, Lammas⁸ idején gyakran nevetteget meg mindannyiunkat, mikor mézboros kupával kezében így kezdett beszélni.

RHYS: Eljött az idő, hogy tél közeledvén egy kevés húst vehessünk magunkhoz, ...

NARRÁTOR: Nagy örömeikre ekkor sarkig tárult a kapu. Az erőd belsejéből örök indultak feléjük (*A tömegeből örök lépnek elő*) és árgus szemmel figyelték a pincékbe lépőket. (*A lovagok áthaladnak az örök között, és kanyargós folyosókon mennek keresztül. Patkányhangokat hallatnak. Teilesan II átveszi Teilesan I-től a hárfát, amit maga mögé helyezve leül*)

NARRÁTOR: Ahogy egyre mélyebbre haladtak az erőd sötét gyomra felé, Gwalchmai dúdolni kezdte Teilesan dalát. (*Gwalchmai dúdol, miközben mindannyian körözni kezdenek a dalra hárfájával felelő Teilesan körül*) A dal nyomra vezette őket, s egyszer csak OTT VOLTAK a cellánál! Csak annyi időre álltak meg, hogy elszuttogják nevüket, majd elkapták s torkon szúrták a dohos börtönben megbúvó patkányokat. (*A hárfáját kezében tartó Teilesant mindannyian megérintik, majd visítások hangja mellett jelzik a patkányok leölését*) Amikor a halom már nagyra nőtt, az egyik zsákba Teilesan kedves hangszerét, melyet a szóbeszéd szerint az Áldottak Szigetén Lugh, a Fény Lovagja adott neki, a hárfát tették. A másikba kedves férjem, mindőjük közül a legalacsonyabb, Rhys ap Sion bújt be, miután koldusgúnyáját Teilesanra segítette. (*A lovagok ezt mind megjelenítik*) Néhány patkányt a kezükbe fogtak, hogy elrémissék a pestis-haláltól rettegő öröket, és elindultak a kapu felé. Egyikük vállán vitte zsákban rejtő férjemet, s így értek az örök elé, akik megszámolták a kifelé tartó „koldusokat.” (*Megjelenítik mindezt*) Amikor a nehéz kapuszárnyak döndülve bezárultak mögöttük, a fiú előlépett rejtekéből, és levezette őket a lépcsőkön. Amint a völgybe értek, uramat, Rhys lovagot kiengedték a zsákból (*jelzik*), hogy friss levegőt szívhasson újra. Ahogy voltak, mezítelen lábbal a tenger felé indultak, hogy ráleljenek odahagyott csónakjukra. (*A fiú velük marad. Teilesan II előveszi hárfáját, és menet közben éneklük a dalt. A csónakformában állók közé lépnek; két evezős lép előre, a lovagok még mindig énekelnek*) Ez volt a dal, mely ajkukon fakadt:

„Ezredéve zúg és zeng,
Tenger habja csobban a parton,
Lágy zenéje messze cseng,
Nem halkulón, örökkön és SZABADON.”

(*A narrátor szövege alatt halkán dúdolják a dalt. A narrátor feláll, odalép Gwalchmai I-hez, aki lassan kinyitja a szemét, és felül. Teilesan I átveszi a hárfát Teilesan II-től, aki most a csónakban áll. A csónakot alkotók és utasaik mozdulatlanra dermednek. Teilesan I Gwalchmai I mellé lép. Teilesan I, Gwalchmai I és Eivlin együtt mondják a következőt:*) Ez volt hát Gwalchmai álma.

A kamaraszínházi forma értékei és módszerei

Dorothy azért kedveli a kamaraszínházi formát, mert így egy történet *megmutathatóvá* válik. A történetet a narrátor mondja el, s a formát is az ő alakja teremti meg; a folyamat ugyanakkor több résztvevőt is bevon a munkába, a cselekmény demonstrálásába. A szereplők érzéseit a narrátor beszéli el, tehát a szerepeket játékosoknak nem kell ezek megjelenítésével törődniük. Feladatuk csak abban áll, hogy ezen érzelmek apró „jelzéseit” megteremtsék; a fenti szövegben például szerepel az az utasítás, hogy „csüggedten lépkednek.”

A kamaraszínházi forma érdekes – és tanulási szempontból igen jelentős – sajátossága, hogy bár az érzelmek kifejezését a narrátorra hagyja, a résztvevőknek meg kell érteniük ezeket az érzelmeket és motivációjukat. Paradox módon tehát a tanulók *éppen általa* érthetik meg az események szereplőinek érzelmeit és gondolatait, hogy vállukról le van véve a kifejezés terhe. A narrátor szavai tehát szinte megidéznek az érzelmeket a szereplők tevékenységét demonstráló tanulóknál.

A kamaraszínházi forma csak a tanulók és a tanár szoros együttműködése eredményeképpen jöhet létre. A

⁸ Augusztus 1., az ősi Britanniában a nyári betakarítási ünnep ideje. (*A ford.*)

Gwalchmai-történet szándékosan lett olyan, hogy abban az egész osztály, a fiúk és a lányok egyaránt részt vehessenek. Ezért nem szerepelnek a szövegben a lovagok nemére utaló kifejezések,⁹ illetve ezért van két Teilesan és Gwalchmai; ezzel is jelezve, hogy a színpadi konvenciók megengedik a nem naturalisztikus megoldásokat is.

Az ilyen megoldások segíthetik a tanárt a színház működésének tanításában és a „tudatos önfigyelés” (ld. 7. jegyzet)¹⁰ kialakításában is. A „cég” alkalmazásában álló kollégákból tehát egycsapásra „színész kollégákká” lesznek a résztvevők.

Már korábban is említettük, hogy a fent leírtak nem a „tisztá” kamaraszínházi formát példázzák. Dorothy, amikor elkészítette a Gwalchmai-történet magnóra mondott változatát, felvillantotta a kalandos történet beiktatásának lehetőségét (Teilesan kiszabadítását a pincebörtönből), arra az esetre, ha a tanulókat érdekli a kamaraszínház mint munkaforma. A tanulók valójában saját kéziratukból választották ki ezt az epizódot, amely ott valahogy úgy szólt, hogy „A lovagok megmentették Teilesant egy álomban, és patkányok is voltak ott.” Az idő szűkös volta miatt itt a „hangot,” azaz a *narrátor* személyét (Eivlint, Rhys ap Sion feleségét) Dorothy jelölte ki, illetve a szöveget is ő maga írta meg.

Ahol hosszabb idő áll rendelkezésre, ott mindenképpen érdemes kihasználni a kamaraszínházi formában rejlő lehetőségeket, mindenekelőtt azt, hogy a résztvevőknek létre kell hozniuk, illetve tanulmányozniuk kell a szöveggönyt. Meg kell határozniuk, melyik szövegrész beszél el cselekvést, melyik az elhangzó szöveg, és melyek az érzelmeket lefestő szakaszok. Mivel a cselekvést térben és jelenidőben mozgó emberek fogják demonstrálni, fontos meghatározniuk, hogy ki a narrátor, és miért lényeges számára az esemény felidézése. E döntés eredménye lesz a drámai cselekmény mozgatórugója, hiszen ez a motiváció teszi szükségessé, hogy a résztvevők ne csak a el olvassák a szavakat, de feltárják a szöveg mögöttes, rejtett tartalmait is.

Ha kedve tartja, vizsgálja meg az alábbi két beszámolót olyan szemmel, mintha kamaraszínházi formába kívánná önteni őket. Két alapvető kérdésre kell választ keresnie:

Ki a narrátor?

Miért fontos számára az esemény elbeszélése?

1912. április 10-én, egy szerdai napon Southampton kikötőjében gyülekeztek a Titanic utasai, hogy megkezdjék hajóútjukat New York felé. Ruth Becker anyja, húga és két éves öccse, Richard társaságában, álmélkodva lépett a fedélzetre. Ruth apja Indiában szolgált misszionáriusként. A család azért indult New Yorkba, hogy orvost keressenek a kis Richard Indiában szerzett betegségének kezelésére. Jegyük a Titanic egyik másodosztályú fedélzeti kabinjába szölt.

A tizenkét esztendő Ruth-t elbűvölte a hajó látványa. Ide-oda tolt a öccsét kis kocsijában, és mindenhová bekukkantott. „Minden új volt! Vadonatúj!” emlékszik vissza „A kabinunk akkora volt, mint egy szállodai szoba. Az ebédlő fantasztikus volt: az abroszok, az ezüstök, amit csak el lehet képzelni.”

(R. D. Ballard: *Exploring the Titanic*, London, Pyramid, 1988, pp. 12-14.)

Világok találkozása

A történet egy pásztorral veszi kezdetét, aki éppen a Bury St. Edmunds melletti Szűz Mária plébániatemplom közelében pihengetett a fűben. Egy növendék tölgy árnyékában, a gondjaira bízott birkák közelében üldögélt. Az alatta elterülő domboldalon a falubeli fiúk és férfiak a széna kazalba rakásával foglalatostkodtak, és a pásztor néha még nevetésüket is hallotta. A fák között honoló csendet csak néha zavarta meg a legyek zümmögése vagy egy-egy tücsök ciripelése.

A birkák ekkor hirtelen felcsapták a fülüket, s a pásztor is felfigyelt valami furcsa, sírásra emlékeztető hangra. Talán egy perc telt el így, majd amikor a hang csak nem akart szünni, a pásztor morogva felgyenesedett, s a fák felől érkező hang irányába fordulva fülelni kezdett, majd megindult felfelé.

A síros hang a hegy csúcsa felől, egy elhagyatott farkasverem irányából jött. A vörös agyagba vájt verembe, melynek peremét és oldalát hatalmas tövisbokrok borították, valaha a faluban garázdálkodó farkasokat vetették, akik aztán ott éhenvesztek. A falubeliek szerint a verem szellemek tanyája volt. Amikor a veremhez ért, a pásztor lepillantott a mély fenekére, és meglepetésében a lélegzete is elakadt.

A mélyben egy kisfiút és egy kislányt látott. Törekény testük formára épp olyan volt, mint a falubeli gyerekéké, ruha gyanánt azonban hatalmas falevelek borították őket, bőrük pedig, mely áttetszőbb volt, mint az embergyerekéké, olyan zöld volt, mint a fák tövén növő moha tavasszal. Kerek arcocskájukat is fűzöld haj-

⁹ Az eredeti szövegben ezért a „knight” (lovag) szó helyett mindenütt a „companion” (társ) szó szerepel, mely nem csak férfit jelölhet. A fordításban – miután a magyar „lovag” szó *nyelvi* szempontból nem csak hímneműre utalhat – ezt a különbséget nem érzékeltettem. (A ford.)

¹⁰ DPM 13. szám, melléklet, 10. old. (A szerk.)

korona keretezte.

(*Fabled Lands*, New York, Life Time Books, 1986)

Milyen ötleteket adott a fenti két szöveg? Kit választott a Titanic-történet narrátorául? A szerző természetesen számos információval szolgál a hajóról (a fedélzetek, a szobák mérete, az ezüst étkezés) és az emberekről, utazásuk céljáról, illetve Ruth reakcióiról is (álmélkodik, el van bűvölve, örül). Mindezek eredményeképpen talán épp Ruth-t választotta narrátornak, aki esetleg öregkorában emlékszik vissza a southamptoni indulás pillanataira. Ezután arra kell választ keresnie, hogy *miért fontos* Ruth-nak, hogy felidézze emlékeit.

Talán észrevette, hogy az első bekezdésben a szerző Ruth-ról beszél, és ez újabb elemeket adhat narrátor-szerepéhez. Mi lehet a kontextus? Talán egy hatalmas festmény, amely a Titanicot és a kikötőben gyülekező embereket ábrázolja? Egy múzeumi kiállítás, ahová érdeklődő turistacsoport érkezik? A szereplők így kiléphetnének a képből, és demonstrálhatnák a történeteket. Elgondolkodott-e azon, hogyan lehetne a hajót bemutatni? Talán abból a nézőpontból, ahogy Ruth és a fedélzetre lépők látják? Hogyan ábrázolhatjuk a család egyes tagjainak aggodalmát: a kisgyerek betegsége miatti félelmeket, esetleg az anya izgalmát a berakodáskor, Ruth izgatott és felszabadult nézelődését, az öccse iránt érzett felelősségtudatot?

Hogyan kezelné Ruth „felidéző” mondatait, ha narrátornak mégis a múzeum egyik dolgozóját választaná? Ezeket a kérdéseket nem kerülheti meg, ha a szöveget gondosan megvizsgálja, és nekilát a narrátor szerepének meghatározásához. Lehet, hogy a „festmény” eközben „fényképpé” változott; Ruth és a család a hajóra szállás előtti pillanatban. Kinek *kell* megnéznie egy ilyen fényképet? Talán egy televíziós szerkesztőnek, aki a kép kapcsán kívánja felidézni a Titanic tragikus történetét. Ennek az embernek talán egy olyan kép is van a birtokában, amely Ruth-t az apjának szóló, a hajó szépségét ecsetelő levél írása közben ábrázolja. Lehet, hogy így máris két Ruth-szal kell dolgoznia: az egyik az öccsét babakocsiban tologatva jár-kelel a fedélzeten, a másik azonban épp levelet ír. Eltöprenghet azon, hogy vajon az apa megkapta-e a levelet, és így megmutathatóvá válik-e az ő indiai környezete is. Esetleg eszébe juthatott a Titanic pincére is, akinek az ebédhez szükséges teríték felrakása közben egy pillanatra eszébe jut Ruth és családja.

A második szöveg múltbeli eseményként beszéli el a különös történetet. Saját énekét lanttal kísérő énekmondó, esetleg gitáros énekes beszélje el a történetet a körülötte ülőknek, akik segítenek neki a hangok megidőzésében? Gondolt-e arra, hogy a résztvevők játszhatnak birkákat is? Valószínűleg számtalan ötlete van arra, hogy miért és mikor *kell* elmondani ezt a történetet; például egy faliszőnyeget szövő művész számára. A résztvevők demonstrálhatják a művész által „megrajzolt” terven szereplő figurákat, de „szobroként” is illusztrálhatják az eseményeket.

Ebben a történetben van néhány különös helyszín, ezért lehet, hogy a résztvevőkből facsoportokat, falut, szénakazlakat, farkasvermet kellene formálni. Azon is érdemes elgondolkodnia, hogy a pásztoron és a két gyermekén kívül még milyen szereplőket kívánna megjeleníteni.

Van más lehetőség is. Ezt a történetet, mondjuk, két krónikás jegyezte le a tizenkettedik században, most azonban egy vándorló szerzetes vagy falujáró színészek egy csoportja adja elő a népnek, s a parasztok döbbenten és rémülten figyelik az idegen lények látogatását elbeszélő, szellemeket megidéző előadást.

Bármilyen keretet válasszon is, a szöveg gondos elemzését nem kerülheti meg. Meg fog azonban lepődni, milyen sok ötlete támad majd e munka közben.

Kiejtési útmutató és jegyzetek

az Arthur király legendájában előforduló idegen nevekhez

A kiejtési útmutatóhoz az eredeti szövegben szereplő névalakokat leginkább megközelítő magyar ejtismódot vettük figyelembe. Az alább felsorolt nevek közül ugyanakkor néhánynak más alakjai is ismertek, de a névhasználatban az eredeti források sem egységesek. Így például Cei lovagot egyes korabeli források Kai-ként is említik, Medraut pedig Mordredként is ismeretes.

Agravaine

Aldwulf

Bedwyr

Caledrwllch

Camlann

Cei

Ágrövéjn

Aldwulf

Bédvír

Kaledrulk

Kamlan

Szi

<i>Ceincaled</i>	Színkáled
<i>Cerdic</i>	Cserdik
<i>Dunn Fionn</i>	Dún Fíon
<i>Eivlin</i>	Ájvlin
<i>Gwalchmai</i>	Gvalkmí
<i>Gwynhwyfar</i>	Gunúifar ¹¹
<i>Innsi Erc</i>	Insi Ér
<i>Lot</i>	Lot
<i>Lugh</i>	Lúg
<i>Medraut</i>	Médraut
<i>Morgawse</i>	Mögassz
<i>Orcade</i>	Ákád
<i>Rhys ap Sion</i>	Rissz ap Sziön
<i>Teilesan</i>	Tíliszön
<i>Uther Pendragon</i>	Uter Pendragon

¹¹ a Ginevra, Ginevre (*ejtsd*: Zsinevra vagy Dzsinevra) ősi alakja.